

Ο Ν Ο Υ Μ Μ Α Σ

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ - ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ -
ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

Εν τῷ λαῷ ἀνῳάνεται ἄμα
δείξη πὸς δὲ φοβᾶται τὴν
ἀλήθεια—ΨΥΧΑΡΗΣ.

Κάθε γλῶσσα ἔχει τοὺς φυ-
σικούς της κανόνες.
ΒΗΛΑΡΑΣ

ΧΡΟΝΙΑ Η'.

ΑΘΗΝΑ, ΚΕΡΙΑΚΗ 9 ΤΟΥ ΜΑΗ 1910

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΔΡΟΜΟΣ ΖΗΝΩΝΗ ΑΡΙΘ. 2

ΑΡΙΘΜΟΣ 391

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- ΒΙΒΛΙΟΦΙΛΟΣ. Βιβλιογραφία.
- ΓΡΑΜΜΑΤΑ στὸν κ. Α. Πάλλη.
- Μ. ΚΑΛΟΜΟΙΡΗΣ. Μουσικοκριτικά γυμνάσματα (τέλος).
- Μ. ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ. Σημειώματα ἀπὸ τὴν ἀρρώστια καὶ τὸ θάνατο τοῦ Μορέας.
- ΛΙΑΙΚΑ ΜΠΕΤΣΙΚΑ. Ἐκφυλῆ;—Ἡ ἐκκλησιά μου.
- ΔΗΜΟΣ ΝΗΣΙΩΤΗΣ. Ἔργα καὶ ἡμέραι—Τῆς κοι-
λιᾶς.
- ΠΡΟΣΦΟΡΕΣ στὴ «Φοιτ. Συντροφία».
- ΧΡ. ΧΡΗΣΤΟΥΔΑΚΗΣ. «Ὅσοι ἄνθρωποι προέλ-
θετε».
- ΠΕΤΡΟΣ ΨΗΛΟΡΕΙΤΗΣ. Κριτικὴ σημειωσούλα—
«Στὸ ἄλμπουρο».
- ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ — Η ΚΟΙΝΗ ΓΝΩΜΗ — Ο,ΤΙ
ΘΕΛΕΤΕ—ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ.

‘ὍΣΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ

ΠΡΟΕΛΘΕΤΕ,

Ἀφιερωμένο στὸ σοβαρὸ ἐργάτη τῆς
Ἰδέας Ἰ. Δραγοῦμη.

ΕΛΛΑΔΙΚΟΙ

Τί εἶναι ὁ μορφωμένος Ἕλληνας; Ὅλοι τὸ ξέ-
ρομε. Ἐνας μπόσκος, ψευτοπασαλειμένος ἀπὸ
πρόχειρες γνώστες ἀνθρωπικός μετὰ τὸ κεφάλι ὄρθιο—
συνήθως κουτσαβακίστικα ὄρθιο—καὶ τὴν ψυχὴ
σκυμμένη. Ἐνας ραγιαῆς ἀνήθικος. Ὅχι ἐχθρὸς τῆς
καθιερωμένης ἠθικῆς, ἀλλὰ χωρὶς καμιάν ἠθική.
Καὶ τὸ χειρότερο ἀπόλα, παντοῦ καὶ πάντα θεατρί-
νος. Θεατρίνος, πού εὐκολα μαθκίνει τοὺς ρόλους
του καὶ παντοῦ καλὰ τὰ καταφέρνει. Δὲν εἶναι
αὐτὸς κανένας βλάκας.

Ἡ ζωὴ του εἶναι ἓνα μυστικὰ συμφωνημένο
ἀλληλοβάσταγμα καὶ ἀλληλοσπρώξιμο καὶ ἀλληλο-
μπαλανσάρισμα. Ὁ παπάκης, ὁ νονός, ὁ θεῖος, ὁ
οἰκογενειακὸς φίλος, ὁ κουμπάρος βουλευτῆς θὰ ση-
κωθοῦν στὸ πόδι καὶ θὰ τρέξουν γιὰ νὰ πάρει ὁ
Τοτὸς τὸ χαρτί του ἀπὸ τὸ Γυμνάσιο, νὰ βγῆ κα-
τόπιν ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιο, νὰ διοριστεῖ, νὰ μὴ
φανερωθεῖ τὸ διαχειριστικὸ ἔλλειμμα του, ὥσπου
ἔλοι καὶ ὅλοι οἱ συγγενεῖς καὶ φίλοι τὸ καλύψουν, νὰ
τονέ παντρέψουν, νὰ τὸν ἀποσιάζουν ὀλοένα καὶ νὰ
τονέ σύρουν ἔτσι ἀναβασταχτὸ ἰσχυρὸ τὸν τάφο. Κι
ὅταν πετύχει ἡ εὐεργετικὴ του—ἡ κηδεῖα του—ση-
μαίνει τίς περισσότερες φορές πὸς ἐπαίξε κάπως πε-
τυχημένα τὸ ρόλο του ὁ μακαρίτης, μετὰ τὴν ἀκατά-

παυτὴ βοήθεια, πού ἐπαίρνε ἀπὸ τὰ μάτια καὶ τὰ
χειροκροτήματα τῶν ἀκροατῶν του. Δηλαδή τῶν
συναδέρφων του.

Ὅλα τὰ κερτφέρειν μιὰ χαρὰ. Τὰ μεγάλα
βάρη τῆς ζωῆς ἀνήκουν στὴν ἀνόνημη ἑταιρία, πού
ἀποτελοῦν οἱ συγγενεῖς καὶ φίλοι μαζί του, μετὰ σκοπὸ
«τὴν ἐπιχείρησι τῆς ζωῆς» καὶ στὸν κάθε ἓνα ἀπο-
κλειστικὰ πέφτει μόνο τὸ βάρος νὰ παράγει γνώμες
γιὰ ὅλα τὰ ζητήματα, πού κουβεντιάζονται στοὺς
καφενέδες καὶ στὰ σαλόνια. Κι ἀλλοίμονο στοὺς
ἄλλους, ἂν τύχει νὰ ξέρει καὶ ξένες γλώσσες καὶ
διαβάζει πότε-πότε ξένα βιβλία καὶ περιοδικά.

Καὶ παίζου ὅλοι τὸ σάκι τῆς ζωῆς τους, καὶ
οἱ δικηγόροι καὶ οἱ γιατροὶ καὶ οἱ δασκάλοι καὶ οἱ ἱε-
ροκήρυκες καὶ οἱ κλητληλανάρτηδες, εἴτε μιλοῦν εἴτε
σωπαίνου, εἴτε περπατοῦν εἴτε στέκονται, ὅλοι ἀ-
γορεύου. Σὲ κάθε κίνηση, σὲ κάθε κουβέντα, στὴν
εἰσήγησι τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ στὸ κάλεσμα τοῦ
λούστρου νὰ γυαλίση τὰ παπούτσιά του, κάποιος
ἀκροατήριος, πού τῷχει τοποθετήσῃ μεσὰ του, πάντα
τοῦ φωνάζει:—Μπράβο, μπράβο. Κ' ἡ ψυχὴ του
κάνει τὴν ἀπαραίτητη ρεβερέντζα στὸ ἀκροατήριον
τῆς καὶ τὸ μούτρο του παίρνει τότε τὴν περιφνημη-
ρωμαϊκὴ ἔκφρασι:—Ἄμὲ γιὰ ποιόν με παίρνετε
ἐμένα;

Κι αὐτὸς λέει πὸς εἶναι ἄνθρωπος, χωρὶς ποτὲ
ἓνα ἀληθινὸ καὶ βαθύ ἄχ! νὰ μάτωσε τὴν ψυχὴ του,
οὔτε κάποιος σοβρὸς διαταγμὸς νᾶχει τὸ πνεῦμα
του ταράξει οὔτε κὰν τουλάχιστο μιὰ ξαγρόπνια καὶ
ἓνα χτυποκάρδι σὲ κάποιαν βάρδια νᾶκαμε τὸ κορμί
του νὰ ξυλιάσει ἀπὸ τὸ κρῦο καὶ ἀπὸ τὴν πείνα νὰ
πονέσει τὸ στομάχι του. Κανένα τέτοιο ψήσιμο.
Ἐμεινε ἓνας εὐκολὸς καὶ πρόχειρος τζίτζικας μετὰ
σχῆμα καὶ πετσοῦ ἀνθρώπου. Καὶ πάρα μεσὰ ἄβυσ-
σος καὶ χάος διανοητικὸ καὶ ἠθικό.

Τέτοιοι εἶναι ὁ ἀναγνωρισμένος ἀπὸ τὴ σημερινὴ
ρωμαϊκὴ κοινωνία γιὰ μορφωμένος ἄνθρωπος, πού τῆς
δίνει τὴν ἠθικὴ φυσιογνωμία καὶ τῆς ἀνοίγει τὸ
δρόμο. Ποιὰ εἶναι τὰ αἷτια, πού ἐδημιούργησαν
αὐτὸν τὸ νεοελληνικὸ τύπο, πολλοὶ γνωρίζου. Μπο-
ρεῖ κάποιος ξεπεσμός τῆς φυλῆς νὰ ὑπάρχει. Μὰ τὸ
σπουδαιότερο καὶ ὀλεθριώτατο ἀπόλα εἶναι οἱ κεν-
τρικὲς μας ἰδέες.

Ὁ ἀπογονισμός—Ἡ γλῶσσα τῶν θεῶν—τὰ
ἱερά μάρμαρα—ἡ περασμένη, δόξα τῷ θεῷ, μὴδα
τοῦ φιλελληνισμοῦ—ὁ περιούσιος λαὸς τοῦ Κυρίου.
Ἡ Ἑλλάς προῶρισται νὰ ζῆται καὶ θὰ ζήσει—ἡ
μεγάλῃ καὶ ἱερά τῶν προγόνων παρακαταθήκη καὶ
ὄλες αὐτὲς οἱ μπόσκικοελληνιστικὲς ἰδέες ἐδημιούρ-

γησαν τὸ σημερινὸ γελοῖο καὶ φουσκωμένο ἀνθρω-
ποειδὴ νεοελληνα.

Κι ἀκουμπᾶ ἀπάνω στὶς ἰδέες αὐτὲς καὶ ραχα-
τεύει ὁ Ρωμῖος. Ἐχει νόμιμο κληρονομικὸ μερίδιο
ἀπὸ τὴν τέχνη τοῦ Φειδία, ἀπὸ τὸ πνεῦμα τοῦ Ἀ-
ριστοτέλη, ἀπὸ τὴ δόξα τοῦ Λεωνίδα, ἀπὸ τὴν ἐλ-
ληνιστικὴ διάδοσι τοῦ χριστιανισμοῦ, ἀπὸ τίς νίκες
τοῦ ρωμαῖο-βυζαντινοῦ κράτους, ἀπὸ τὴν ἀνγκέν-
νησι τῆς Εὐρώπης μετὰ τὴ βοήθεια τῶν ἐλληνικῶν
σπουδῶν. Δὲν εἶναι παῖζε-γέλασε. Καὶ γιὰτί νὰ μὴν
ἐμπορευθεῖ τὰ κληρονομικὰ ἀγαθὰ του, πὰρὰ νὰ
κάτσει νὰ δουλέψῃ γιὰ νὰ κάνει δικὸ του βίος; Κ'
ἔτσι γίνηκεν ὁ ἐμπορὸς τῆς ἱστορικῆς περάδοσις.

ΔΗΜΟΤΙΚΙΣΤΕΣ

Αὐτοὶ εἶναι—θέλουνε νὰ εἶναι—τὸ νέο πνεῦμα.
Οἱ ἄλλοι τοὺς λένε μαλλιαροὺς καὶ κατάντησε αὐτὴ
ἡ λέξι ἀπάνω-κάτω νὰ σημαίνει ἐκείνους πού ἐδή-
λωσαν καθολικὴ ἢ μερικὴ ἀποχὴ ἀπὸ τὴν προπατο-
ρικὴ κληρονομία καὶ πού εἶναι πρόθυμοι ν' ἀφήσουν
ἢ ἀφῆσαν τοὺς ἑαυτοὺς τῶν ἀνοιχτοὺς καὶ ἐλεύθερους
στὶς νέες ἰδέες καὶ στὸν ἀγῶνα τους. Καὶ προπάν-
των ἐκεῖνο ἀπὸ τὰ κληρονομικὰ ἀγαθὰ, πού ὅλοι
αὐτοὶ οἱ νεωτεριστὲς ἀπόρριξαν, εἴταν ἡ ἀχαμνὴ καὶ
ἐξωτερικὴ μίμησι τῆς αἰτίας τοῦ Πλάτωνος φω-
νῆς. Μὰ μόλις ἀλάφρωσαν ἀπὸ τὸ μεγάλο βάρος
καὶ ἀνασηκώθηκαν κομμάτι ὄρθιοι, μπόρεσαν βαθύ-
τερα νὰ πάρουν τὴν ἀναπνία τους καὶ ἔνοιωσαν κά-
ποιον δυνατὸν ἀέρα νὰ γεμίζει τὰ πλεμόνια τους
καὶ κάποιες ἰδέες ζωντανὲς νὰ ταράζου τὰ σωθικά
τους. Κ' ἐπῆραν τὸ καμουτσοῦ στὰ χέρια καὶ ἔγιναν
ἡ ἀντίδρασι. Καὶ τὸ πλῆθος τῶν χιμπαντζήδων
ἐγρύλλισεν ἀπὸ τρομάρα καὶ ἐστάθηκε συσπειρωμένο
καὶ ἀντιμέτωπο μετὰ σηκωμένες ἀπάνω στὰ χέρια τίς
κολώνες τοῦ Παρθενῶνα γιὰ ραβδιά.

Ἐσκουζαν τὰ τζίτζικια καὶ οἱ βέτραχοι γιὰ
ποιὸ λόγο; Φοβήθησαν πὸς θ' ἀποκληρωθοῦν μετὰ τὸ
στανὶ ἀπὸ τὴ ραχατλίδικη κληρονομία καὶ θ' ἀ-
ναγκαστοῦνε νὰ ριχτοῦνε στὴν πάλῃ τῆς ζωῆς καὶ
τῶν ἰδεῶν. Καὶ πολεμοῦν λυσσασμένα τοὺς μαλλια-
ροὺς. Αὐτοὶ πρέπει πὸς εἶναι οἱ ψημένοι καὶ οἱ δε-
μένοι τῆς ζωῆς. Αὐτοὶ φαίνονται νὰ εἶναι τὰ στα-
φύλια, πού ὀριμάζου μετὰ τὸν ἥλιο τοῦ καλοκαιριοῦ
καὶ ὁ ἴδιος ὁ ἥλιος. Αὐτοὶ θὰ ἔχουν κάποια πίστη
δικὴ τους. Θὰ εἶναι ἄνθρωποι.

Ἄλλοίμονο! Πόσο λίγοι εἶναι τέτιοι! Βρίσκει
κανεὶς βέβαια μερικοὺς ἀληθινούς καὶ ἐντιμούς ἀπ'
αὐτοὺς νὰ τοὺς καίει πραγματικὰ ὁ πόνος τοῦ ξε-
πεσμοῦ τῆς νεοελληνικῆς κοινωνίας. Κάποιους πού
τὰ αἰσθήματα καὶ ἡ σκέψι καὶ ἡ ζωὴ τους δείχνου

γεμισμένα ἀπὸ κάτι βριθὸ καὶ γνήσιον ἀνθρώπινο. Αὐτοὶ στ' ἀλήθεια ἀποτίναξαν τὸ προγονικὸ γομάρι καὶ ὀρθώθηκαν ἐλεύθεροι ἄντρες. Κ' ἴσως ἀκόμα θὰ μπορούσε καλεῖς νὰ βρεῖ καὶ κάποιους χαραχτήρες.

Οἱ ἄλλοι ὅμως δημοτικιστῆς, μαλλιανοί, παραχωρητικοί, ἀδιάλλακτοι, τὸ σῶμα τῶν νέων ἀνθρώπων καὶ τῶν φωτισμένων τάχα διανοϊῶν; Οἱ λογιῶν-λογίῶν ποιητῆς, οἱ λογογράφοι, οἱ δραματικοί, οἱ κριτικοί, οἱ αἰσθητικοί, οἱ μανιακοὶ τοῦ ὠραίου, οἱ σκεπτικιστῆς καὶ οἱ φιλόσοφοι; Αὐτοὶ εἶναι ἔμποροι τῶν νέων ιδεῶν, δηλαδή τῆς μόδας. Βιαστικοὶ ταξιδιώτες—πνευματικοὶ μόνο ἢ καὶ πραγματικοὶ—τῆς Εὐρώπης φέρνουν λογιῶν-λογιῶν φανταχτερῆς πρᾶματιες καὶ τίς τελαλίζουν καὶ τίς ρεκλαμάρουν μὲ ὅλες τίς ἐμπορικῆς κατεργαριῆς γιὰ νὰ τὰ βγάλουν πέρα στὸν ἐπαγγελματικὸ συναγωνισμό. Τὰ νέα πνεύματα ἄρχισαν νὰ πλησιάζουν, ἢ ἀγορὰ εἶναι μικρὴ καὶ τὰ χρόνια δύσκολα. «Ὅριστε, κύριοι. Ἐδῶ εἶναι ἕνας νέος ἄνδρας, ποὺ θὰ σώσει τὸ Ἔθνος».

Νέος ἄνθρωπος, δηλαδή θεατρίνος τῆς νέας σχολῆς. Ὁ παλαιοῦ ἄνδρα—κατὰ τὸ παλαιότουρκος—ἔχει τὸ ρητορικὸ πατριωτικὸν του, τὴ μεγάλη του ιδέα, τὴν κλασικὴν του καταγωγή, δηλαδή τίς παλιῆς, ποὺ εἶναι ἀκόμα σὲ κυκλοφορία, ἀξίαι καὶ τίς ἐμπορεύεται.

Ὁ νεοῦ ἄνδρα—κατὰ τὸ νεοτουρκος—ἔρριξε βιαστικὰ-βιαστικὰ στοὺς ὄμους τοῦ διάφορα ξένα ρούχα καὶ κἀνοντας πὼς ἔντυσε μ' αὐτὰ τὴν ψυχὴν του, τὰ παρουσιάζει γιὰ ἀξίαι τοῦ μέλλοντος καὶ τίς ἐμπορεύεται καὶ αὐτός.

Ἐγλύκανε τὴ φωνήν του, ὅπως μπόρεσε, ἐχαύωσε τὸ βλέμμα του, ἐμπέριψε τὰ μαλλιά του καὶ ἐγυμνάστηκε σὲ περιπαθὴ κουνήματα καὶ σὲ ἀγαλλματινῆς στάσεις. Γεμάτος ἀπὸ ἕνα σωρὸ γελοῦς νεορωμαντισμοῦ, λιγώνεται ἀπὸ τὴν ἐπίδραση τοῦ ὠραίου, ποὺ αὐτὸς ἔχει τὴ λεπτὴν ὄσφρηση παντοῦ νὰ τὸ μυρίζεται. Καὶ καταντᾷ τίποτα νὰ μὴ τὸ ζεῖ ἀπευθείας καὶ ἄμεσα, παρὰ ὅλα νὰ τὰ αἰσθάνεται μὲ τὴ σκέψη ποὺ βρίσκει πὼς θὰ ἰταίριζε σ' ἕνα ξεχωριστὸν ἄνθρωπο. Καὶ μεταφράζει τὴ ζωὴν σὲ χαρτὶ καὶ σὲ μελάνι καὶ ἀναποδογυρίζει τὰ σύμβολα σκοντάφτοντας ἐκεῖ ποὺ περπατεῖ σὲ ἰφενισμοῦς καὶ βυρωνισμοῦς καὶ γκαϊτικῆς σκέψης καὶ σαιξπηρικῆς πάθια καὶ αἰσχυλικῆς ἀποστραφῆς. Πάντα, εἴτε ἔργο—κατὰ φράσην του—γράφει, εἴτε στὸν ἀκύκλον του» μιλεῖ, παίρνει τὴν πόζαν ἑνός, ποὺ τε-

λευταῖα ἔχει διαβάσει, τοῦ Ὁσκάρ Οὐάιλντ π. χ. καὶ μὲ τὴν ιδέα τούτη λιγομαρῆζει ἀπὸ τὸ ρωμαντισμὸ τῆς εἰκόνας τοῦ ἑαυτοῦ του. Σύμβολο, γραμμὴ, χρῶμα, κάτι ἄρρωστο, κάτι ποὺ πεθαίνει, κάτι ποὺ ζεῖ, δημιουργία, ὕψος, ἦχος, ρυθμὸς καὶ τὰ τέτοια, ρέουν διαρκῶς ἀπὸ τὰ στόματα αὐτῶν τῶν γλυκανάλατων καὶ τῶν ξιππασμένων. Κι ὅταν σῦρον τὴν πρώτη γραμμὴν τοῦ ἔργου τους, θὰ τρέξουν νὰ τὴ διαβάσουν στὸν καθένα, σὲ νὰ ζητιανεύουν προκαταβολικὰ τὰ συγχαρητήρια.

Ἄν εἶχαν τουλάχιστο μιὰ στάλα ἀλήθειας αὐτὰ τὰ διάφορα εἶδη τῶν elegant, τῶν übermensch, τῶν ὠραϊόπληκτων, τῶν τραγικῶν, τῶν χαλαστῶν καὶ τῶν πλαστῶν! Ἄν ἢ ἔμμεση τούτη ζωὴ ἔμπαινε λίγο πέρα μέσα, στὸ αἷμα τους! Τίποτα ὅμως. Εἶναι οἱ ἔμποροι τῆς μόδας καὶ θέλουν ν' ἀνοίξουν σὲ κεντρικὸ μέρος μαγαζι. Καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ συναγωνισμοῦ τοὺς κάνει ἐχθρικοὺς καὶ φανερὰ περιφρονητικοὺς στοὺς ἄλλους συναδέλφους τους. Δὲν ἔχουν διόλου πειθαρχία, γιὰτὶ δὲν ἔχουν κανένα ἰδανικόν.

Εἴμαστε λοιπὸν τοῦ θανάτου; Δὲν εἶναι ἴσως ἀκόμα ἀλήθεια αὐτό. Οὔτε δέχομαι γιὰ πρῶτον λόγο τοῦ κακοῦ τὸ φυλετικὸν μας ξεπεσμό. Τὴν αἰτίαν, καθὼς καὶ παραπάνω εἶπα, πρέπει νὰ τὴ γυρέψωμε στὶς κεντρικῆς ψευτοελληνιστικῆς μας ιδέας. Αὐτῆς εἶναι ποὺ μᾶς χάλασαν καὶ τὸ χάλασμα μὲ τὴν κληρονομικὴ μεταβίβαση ὀλοένα μεγαλώνει καὶ ἢ ἐπίδρασήν της γίνεται διπλή. Ἄμεση ἀπὸ τὴν μιὰ μεριά, κληρονομικὴ ἀπὸ τὴν ἄλλη. Οἱ Ἀρβανίτες βέβαια δὲν εἶναι ἐκφυλισμένοι. Κι ὅμως οἱ μπουσικώτεροι Ἕλληνες εἶναι οἱ ἐξελληνισμένοι Ἀρβανίτες. Κι οὔτε κλιματολογικὰ αἰτία πρέπει νὰ γυρέψωμε. Ἄν τῆς Ἀθήνας τὸ κλίμα δεχτοῦμε πὼς τώρα μόνον γίνηκε ἀλαφρὸ καὶ ἐπιδεκτικὸν γιὰ τὴν καλλιέργειαν ἀνεμανθρώπων, τὸ κρητικὸν ὅμως κλίμα ἄγριο εἶναι καὶ βρῦ. Ὅλα τὰ ξενικὰ ζῶα, καὶ οἱ μέλισσες ἀκόμα, ἅμα μείνουν ἐδῶ λίγον καιρὸν, ἀγριεύουν. Κι ὅμως τὸ ξάπλωμα τῶν ἐλλαδικῶν καὶ ἐδῶ ιδεῶν ἄρχισε νὰ παρουσιάζει κάποια διανοητικὴ καὶ ἠθικὴ τῶν ἀνθρώπων κατάπτωση.

Τὸ ὅτι ὅμως οἱ περισσότεροι δημοτικιστῆς δὲν ἐμεταπλάστηκαν ἀληθινὰ καὶ γεμάτα, αὐτὸ δείχνει μόνον πὼς εἶναι ψεύτικοι ἢ ἐπιπόλοιοι ἀπαρνητῆς ὀλέθριων εἰδώλων. Ρήτορες τῶν ιδεῶν καὶ ὅχι πιστοί, εἶναι οἱ ἴδιοι οἱ προγονόπληκτοι μὲ ἀλλαγμένο σύμφωνον μὲ τὴν μόδαν τὸ βερνικωμά τους. Κ'

ἐξακολουθοῦν νὰ εἶναι οἱ ἐκλεχτοί, οἱ γνήσιοι ἀντιπρόσωποι τοῦ ἀρχαίου ἐλληνικοῦ νοῦ, Ἀριστοφάνηδες καὶ Σοφοκλήδες. Μόνον τὴ γλῶσσάν τους ἔχουν κάπως ἐξωτερικὰ δημοτικισεῖ γιὰ νὰ δείχουν νεωτεριστῆς.

ΠΟΙΟΙ ΜΑΣ ΧΡΕΙΑΖΟΝΤΑΙ

Εἶναι βέβαιον πὼς τὰ πιὸ βαθύρριζα δέντρα τραβοῦν ψηλὰ καὶ παίρνουν τὸν ἀέρα τῶν γειτονικῶν, ποὺ τοὺς γίνονται σὰν ὑποταχτικά. Ἔτσι καὶ οἱ βαθύτεροι καὶ ἑσωτερικώτεροι καὶ πιὸ ἀληθινοὶ ἄνθρωποι ἐπιβάλλονται σὰν ἀνώτεροι ὄργανισμοὶ στοὺς τριγυρινούς τους. Κ' εἶναι ἀκόμα βέβαιον πὼς οἱ ιδέαι δὲν ἔχουν πόδια νὰ περπατοῦν μόνες τους. Διαλέγουν τοὺς κατάλληλους γιὰ νὰ φωλιάσουν καὶ γιὰ πλερωμὴ δίνουν ἀνάστημα σ' ἐκεῖνον ποὺ τὶς φιλοξενεῖ. Κ' εἶναι συνήθως σωστὸ μέτρο τῆς ἀξίας τοῦ ἀνθρώπου οἱ ιδέαι του καὶ τῆς ἀξίας τῆς ιδέας ἢ κατεργασία ποὺ κάνει καὶ τὸ ψῆλωμα ποὺ δίνει στὸν κάτοχόν της. Νά, γιὰτὶ ἔχομε ὑπέρτατον συμφέρον ν' ἀποδειχθεῖ πὼς ὁ δημοτικισμὸς γενικώτατα εἶναι ἰδέαν ζωτικὴ καὶ ἔχει μέσα της τὴ δύναμιν μέσων στὴν ἀλαφρόμυαλη καὶ θεατρικιστικὴ κοινωνία μας νὰ πλάθει ἀνθρώπους. Ὁ ἀριθμὸς δὲν ἔχει μεγάλη σημασία. Σημαίνει τὸ ποιόν.

Καὶ δὲν πρέπει ἀκόμα νὰ ξεχνῶμε πὼς οἱ ιδέαι τὸν ἀνώτατον βαθμὸν τῆς ἀνθρωπιστικῆς τους ἀξίας τὸν φανερώνουν στοὺς πρώτους ὁπαδούς, οἱ ὁποῖοι ἀπὸ συμφέρον γιὰ τὴν ἐπικράτησιν καὶ ἀπὸ τὴν ἀντίδραση τῶν ἀντιπάλων, δέχονται ὅλη τὴν ἠθικὴν τῆς ιδέας ἐπιρροήν.

Μέσων στὴν ἀγορὰν λοιπὸν τῶν θεατρίνων καὶ τῶν παλιότων ἀνάγκη πᾶσαι νὰ προσέλθουν ἄνθρωποι. Ἄς βάλομε ὅλοι τὸ χέρι στὴν καρδιά καὶ ὅσοι πεισθῶν πὼς ἔχουν μέσα τους στοιχεῖα ἀνθρώπου, ἄς τὸ θεωρήσουν μεγάλην ἀποστολὴν τοῦ βίου τους νὰ υπερβάλουν τοὺς ἑαυτούς τους ὅσο μπορούν βαθύτερα καὶ ψηλότερα στὴν ιδέα τοῦ ἀνθρώπου τοῦ σωστοῦ, τοῦ σεμνοῦ, τοῦ ἀληθινοῦ καὶ νὰ σταθοῦν πρότυπα γιὰ τοὺς ἄλλους. Κ' οἱ ἄλλοι ἅμα δοῦν μέτωπα μετὰ καὶ ψυχῆς μὲ συνέχεια δρόμου καὶ μὲ κάποιο φῶς, θὰ τοὺς ἀκολουθήσουν. Ὅσο γιὰ τοὺς ψευτονεϊστῆς, αὐτοὶ εἴτε θὰ βλαστοῦν μὲ εἰλικρίνεια νὰ πῆξουν τὴν ψυχὴν τους καὶ νὰ ὀργώσουν τὸ μυαλό τους βαθύτερα, εἴτε θὰ κάτσουν στὴν μιὰ μεριά. Διδάξετέ τους τὸν ἄνθρωπον.

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΡΡΩΣΤΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΘΑΝΑΤΟ ΤΟΥ ΜΟΡΕΑΣ

ΠΩΣ ΤΗΝ ΕΜΑΘΑ

Κατέβαινα τὸ μπουλεβάρτο Saint Michel με λαγυλικὸς καὶ συλλογισμένους.

Εἶχα περάσει κάμποση ὥρα στὸν κήπον τοῦ Λουξεμβούργου, καθισμένος στὸ βᾶθρον τῆς Μαρίας Στουάρτ καὶ κοιτάζοντας τὸ παιχνίδι τοῦ νεροῦ ποὺ τρικύμιζε τὰ καραβάκια τῶν μικρῶν παιδιῶν.

Εἶταν ἕνα ἀπομεσήμερον πένθιμον, ἂν καὶ φωτισμένο. Ἐνας ἥλιος θαμπός, ἄρρωστος, περιέντυνε μὲ μαγιάδι κίτρινον τὰ γύρω.

Φθισικὰ ὅλα τὰ πάντα. Φθισικῆς οἱ Βασίλισ-

σες, τὰ φύλλα, τὰ κλαδιά, τὰ λουλούδια. Καὶ τὰ παιδάκια; μόνον ἐκεῖνα ζωηρὰ, γελαστά, ἀεικνήντα...

Βλέποντας τὸ παιχνίδι τοῦ νεροῦ, ἐσχεδιάζα μικροὺς στίχους, καῦμοὺς καὶ πόνους.

Δὲν ἐπιτύχαινα καὶ ἔφυγα. Ἔτσι κατέβηκα τὸ Μπουλεβάρτο, εἶπα στάθηκα στὸ καφενεῖο τῆς Vachete, στὴ γωνιά, περιμένοντας ἕνα τραμβουεὶ ποὺ θὰ μὲ πῆγαινε στὴν ἄκρην τῆς Rue des Ecoles ὅπου εἶναι τὸ σπίτι μου.

Εἶχα ἀνάγκη ἀπὸ μοναξιά καὶ ἡσυχία.

Ἄξαφνα ἕνα αὐτὸ ἐσταμάτησε μπροστὰ μου καὶ ὁ Maindron, μυθιστοριογράφος μιὰς δὲν ξέρω ποιᾶς ἱππορικῆς ἐποχῆς, γαμπρὸς τοῦ Héredia στὴ μεγάλην του θυγατέρα καὶ ὑποψήφιός της Ἀκαδημίας, μού εἶπε ἀπὸ μέσα ἀπ' τ' ἀμάξι:

— Ἐχετε νέα σήμερον ἀπὸ τὸν maitre;

Ἐπήγατε στὸ Dubois;

Νέα ἀπὸ τὸν maitre... Ἐπήγα στὸ Dubois... Δὲν καταλάβαινα τίποτε.

Ὁ κύριος Maindron τὸ ἐνόησε καὶ ἐπρόσθεσε:

— Δὲν ξέρετε λοιπὸν πὼς ὁ maitre ἀπὸ προχθές εἶναι ἄρρωστος, ὅτι τὸν μετέφεραν στὴν κλινικὴν τοῦ Dubois, ὅτι χτὲς τὸ βράδον διεδόθη μᾶ-

λιστα ὅτι ἐπέθανε;

— Κύριε Maindron, δὲν ξέρω τίποτε. Ποῦ εἶναι αὐτὸ τὸ Dubois; σὰς παρακαλῶ πολὺ.

Ὁ Maindron μού ἔδωσε μιὰ διεύθυνση, μού εἶπε πὼς εἶχε πληροφορίαις τὸ πρῶτ' ἡσυχαστικῆς κάπως, μ' ἐχαιρέτησε καὶ τὸ αὐτὸ του ἐσφύριξε...

Ἔτσι ἔμαθα τὴν ἀρρώστια τοῦ Μορέας.

ΣΤΟ ΝΤΙΜΠΟΑ

Σὲ λίγη ὥρα ἕνα ἀμάξι μ' ἄφινε στὴν πόρταν τοῦ Dubois.

— Ἀριθμὸς 8, δεῦτερον πάτωμα δεξιά, κύριε.

Ἀριθμὸς 8, δεῦτερον πάτωμα δεξιά, χτυπῶ.

— Entrez! μού ἀπαντᾷ μιὰ γυναικεία φωνή.

Ἀνοίγω καὶ μπαίνω.

Ὁ Μορέας εἶναι στὸ κρεβάτι. Ὁ φιλόσοφος Meyerson κοντὰ του διαβάζει ἕνα βιβλίον. Ἡ νοσοκόμος διορθώνει σ' ἕνα τραπέζι διάφορα πρᾶματα.

Πλησιάζω. Ὁ Μορέας ἀπλώνει τὸ ἀριστερὸν του χέρι.

Τὸ σφίγγω, σιάβω καὶ τὸ φιλοῦ.

— Εἶναι τὸ μόνον ποὺ μού ἔμεινε, μού εἶπε.

Κι ὅλοι ἐσεῖς οἱ ἔντιμοι κ' οἱ ἀληθινοὶ θὰ δώσετε, θέλετε δὲ θέλετε, τότε ὁ ἕνας στὸν ἄλλο τὰ χέρια. Θὰ ἔχετε μεταξύ σας κάτι πραγματικῶς κοινὸ καὶ τοῦτο θὰ εἶναι ἡ ἔχθρα τῶν στενόμυλων γιὰ τὴν ἐλεύθερη συνείδησή σας. Ἄν χωρίζετε ἀπὸ ἕνα σημεῖο κι ἀπάνω, τί σημαίνει; Τὸ πλῆθος θὰ σὰς πολεμᾷ σὲ κείνο, πού ὅλοι σμίγεται, δηλαδὴ στὴν προσπάθεια νὰ σπάσετε τὸ μισονεῖστικό φραγμὸ ἀπὸ τίς λογῆς κοινωνικῆς πρόληψης.

Ἔτσι μόνο ἂν ἔλθει ἡ ἀναγέννηση τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας, θ' ἀξίζει κάτι. Θ' ἀξίζει τουλάχιστο τὴν αὐταπάρνηση καὶ τὴν ἐγκράτεια τῶν ἀνθρώπων πού ζητῶ. Ἀνθρώπων, πού μόνο γι' αὐτὸ θὰ εἶναι καὶ ἥρωες.

Ἄλλοιῶς, ἂν πρόκειται νὰ γίνῃ ἀλλαγὴ τῆς μάσκας μόνο κι ἀπὸ ἀρχαιοπρεπεῖς κωμωδοὶ νὰ γίνουμε σύγχρονοι ἀρλεκίνοι, σὰς βεβαιῶνω διόλου δὲν ἀξίζει τὸν κόπο. Κι ἂν θελήσαμε ἄρθεα κ' ἐρευνητικὰ ν' ἀνοίξουμε τὰ μάτια, θὰ δοῦμε πῶς ἡ οὐσία τοῦ δημοτικισμοῦ ὅσο πάει καὶ ξεθωριάζει, ὥσπου καταλήξει ἴσω; πὲ μὴν ἀπλὴ γλωσσικὴ κάπως δημοτικιστικὴ μεταβολή, ἀναρχικὴ καὶ κκορρικτικὴ κ' ἴσως περισσότερο συγχυσμένη καὶ στρεβλωτικὴ τῶν παιδικῶν ἐγκεφάλων.

Ἔγινε μιὰ ἐπαναστάση πέρασὶ τὸ καλοκαίρι καὶ τὸ μόνο ἐπαναστατικὸ πού εἶχε εἶταν ὁ τίτλος τῆς. Καὶ βιάσαζε τόσο καιρὸ καὶ δὲ βρέθηκε ἕνας ἀνθρώπος νὰ τὴν πάρει στὰ χέρια του τὴν ἐπαναστάση καὶ νὰ δώσει στὴ λέξη τὸ νόημά της. Ἄς μὴ γενεῖ καὶ μιὰ μεταρρύθμιση μόνο μὲ τὴ λέξη.

Ἀντὶ γιὰ ἕνα τέτοιο ἀποτέλεσμα νὰ ζοδεύουμε ἔστω καὶ τὴ μικρὴ μᾶς δραστηριότητα καὶ νὰ ζυπνήσουμε ἕνα πρῶτ διπλὰ φερμακωμένοι ἀπὸ τὸ ξεγέλασμα καὶ τὴν ἀπερίμενη κρουάδα τοῦ θανάτου, πού θὰ μᾶς περιζώνει, κλυττέρα νὰ προετοιμαστοῦμε ἀπὸ τώρα γιὰ τὸ θάνατο καὶ νὰ σκεφτοῦμε ἂν εἶναι σωστὸ νὰ τονε ἀλαργέψουμε, ὅσο μπορούμε, ἢ νὰ τονε σιμώσουμε καὶ νὰ τονε δεχτοῦμε σὰν κάτι μοιραῖο. Μπορεῖ μάλιστα νὰ κατορθώσουμε νὰ γράψουμε καὶ κάποια φρόνημη διαθήκη, πού νὰ τὴν σκεπτοῦν κάπως ἐκεῖνοι, πού θὰ μᾶς κληρονομήτουν.

Μὰ ἴσως δὲν πρέπει ἀκόμα νὰ μπολιαστοῦμε μὲ τὴν ἰδέα τοῦ θανάτου. Ἄς δοκιμάσουμε νὰ κεντριστοῦμε, ὅσο μπορούμε, ἀπὸ ἀνθρωπισμὸ κι ἄς σταθοῦμε καθένας στὴ θέση του ἴσιοι, θετικί, γεμισμένοι ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του κι ἀπὸ τὴν πίστη στὸν

ἑαυτὸ του καὶ στὴν ἰδέα του. Κάθε δημοτικιστής, πού ἀξίζει τὸνομα, ἄς τὸ νομίσει αὐτὸ ἱερὴν ὑπεχρέωσή του: Νὰ εἶναι σωστός ἀνθρώπος.

Χανιά, 28 τ' Ἀπριλῆ 1910.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΧΡΗΣΤΟΥΛΑΚΗΣ

ΕΡΓΑ ΚΑΙ ΗΜΕΡΑΙ

ΤΗΣ ΚΟΙΛΙΑΣ

Τὸ Γολγοθὰ πρὸς τὸν Ἄη Σιδερέα τὸν πρωτάνεβηκα τὴ νύχτα τῆς Δομπερῆς. Ὁ προδευτικὸς κ' ἐργατικώτατος ἐπίτροπος τῆς χαριτωμένης ἐκκλησιούλας, μὲ τράβηξε κεῖ πάνω γιὰ νὰ ἰδῶ, λέει, πῶς ἀνασταίνουν σὺς ὄνειρεμένες πλαγιὰς τοῦ Ἀνκαβητοῦ—καὶ γὰρ ἀνέβηκα, ἀγκομαχώντας σὰν ὁδοστρωτήρας, κεῖ πάνω καὶ καμάρωσα, ἀπὸ κεῖ ψηλά, πῶς ἀνασταίνουν κάτω στὴν Ἀθήνα.

Ἄς εἶναι. Δεύτερη φορὰ τὸν ἀνέβηκα τὸ Γολγοθὰ τὴν περασμένη Κεριακὴ. Εἶχα δεῖ νύχτα τὴν Ἀθήνα ἀπὸ κεῖ πάνω, ἤθελα νὰ τὴν ἰδῶ καὶ μέρα. Σὺς ἐξήμηση τὸ πρῶτ βροσιόμονα στὸ ψήλωμα τοῦ Ἄη Σιδερέα κ' ἐπαιρνα στὸ πεζούλι τῆς ἐκκλησιᾶς τὸν καφέ μου, πού μου τὸν εἰτοίμασε βαρὸν γλυκὸ ὁ πρόχειρος καφετζῆς, κάτω ἀπὸ τὴ συκιά, πού τὴν ἀποθανάτισε ὁ καημένος ὁ Μητσάκης στὸ ἔξοχο δῆγημά του «Υπὸ τὴν συκὴν».

Ὁνειρο καὶ ξεμουρλαμὸς ἢ Ἀθήνα ἀπὸ κεῖ πάνω. Χαλάλι ὁ κόπος. Μὴ κι ἀνεβείς, ἀπὸ ὁδοστρωτήρας γίνεσαι πνεύμα, ἐξατιμῆσαι, ἐξαερούσαι, γίνεσαι ὄλος ψυχὴ καὶ βλέπεις καὶ βλέπεις μὲ τὰ γήινά σου μάτια καὶ πλάθεις ἄλλους κόσμους; ὄνειρεμένους κ' ἐξωτικούς, πού τοὺς καμαρώνεις καὶ τοὺς χαιρέσαι μὲ τὰ μάτια τῆς ψυχῆς.

Ὡς κι ὁ Γιαννάκης μου, σκαρφαλώνοντας πότε στὰ βράχια καὶ πότε κόβοντας παπαροῦνες ἄλικες ἀπὸ τὴ βουνοπλαγιά, καταχειρότανε καὶ ξεφώνιζε :

— Τὶ ὁμορφα!... Τὶ ὁμορφα!... Ὅλη τὴ μέρα νὰ καθίσουμε δῶ πάνω.

Καὶ μὲ τοῦ ἀθῶου παιδιοῦ τὴ χαρά, διπλὰ χαρμόμονα καὶ γῶ.

*

Ποῦ καὶ ποῦ τὸ ἄσπρο δρομαλάκι μεκριά, ποῦ φερνε πρὸς τὸν Ἄη Σιδερέα, τὸ λέκιαζε κανένα

μαῦρο σημάδι. Ἀθῶπος ἀνέβαινε. Κεῖμα. Ἐνας μοναχά. Κ' ὕστερ' ἀπὸ λίγη ὥρα ἄλλος. Γιατί ὄχι πολλοί; Γιατί ὄχι λιτανεῖα ἀπὸ προσκυνητάδες τῆς φυσικῆς ὁμορφιάς, πού νὰ σκαρφαλώνουν κάθε χρυσανούλα πάνω στὸ πανέμορφο ψήλωμα ν' ἀνασάνουν λεύτερα καὶ νὰ γεμίσουν τὴν ψυχὴ τους ἀπὸ ποίηση ἀληθινή; Πάντα ἔτσι πεζὸς θάνα ὁ κόσμος; συλλογιόμονα.

Καὶ νὰ σου! ἕνας χοντρός καὶ καλοθρεμμένος, πού μόλις εἶχε ἀνεβεῖ πάνω, πού φύσαγε καὶ ξαναφύσαγε καὶ σκούπιζε τὸ καταῖθρομένο μέτωπό του, ἤρθε καὶ κάθισε πλάι μου καὶ μοῦ ἔβηξε μιὰ καλημέρα ἀξιολύπητη.

Μόλις μπόρεσε ν' ἀνοίξει τὸ στόμα του καὶ νὰ μιλήσει, παράγγειλλε καφέ καὶ μούπε, κοιτάζοντάς με συμπαθητικὰ :

— Ὡστε γιὰ τὴν κοιλιὰ καὶ λόγου σου;

Τὸν κοιτάξα μὲ ἀπορία. Ποῦ νὰ νιώσω τί διάλογο ἤθελε νὰ πεῖ.

— Θὰ σοῦ κάνει καλὸ! Ἐακολούθησε. Ν' ἀνεβαίνεις κάθε πρωί. Τὸ ἴδιο καὶ γῶ. Θ' ἀνεβαίνω κάθε μέρα. Θὰ πέσει ἐπὶ τέλους ἡ κοιλιὰ μας. Αὐτὸς ὁ ἀνήφορος θὰν τὴ ρήξει.

Κι ἀρχίνησε μιὰ κουβέντα τῆς κοιλιᾶς καὶ γιὰ τὴν κοιλιὰ πού κράτησε ὥρα κι ὥρα. Στ' ἀνάθεμα! Πάει ἡ ποίηση! Εἶχα κοιλιὰ καὶ γῶ. Κ' ἔπρεπε νὰ τὸ πάρω πᾶ τὸ ψήλωμα τοῦ Ἄη Σιδερέα, ὄχι γιὰ ποιητικὸ ὀρμητήριο, μὰ γιὰ σανατόριο πού θ' ἄρρηχνε τὴν κοιλιὰ μου, πού θὰ μ' ἀχάμναινε.

*

Ἀνέβηκε, ὕστερ' ἀπὸ λίγο, κι ἄλλος κύριος, διηγηγός καὶ γνωστός μου. Παχούταικος καὶ λόγου του. Μόλις τὸν εἶδα ἔσκασα τὰ γέλια.

— Γιὰ τὴν κοιλιὰ καὶ λόγου σου; τοῦ φώναξα.

— Χμ! μοῦ ἀποκριθῆκε κάπως ἀπογοητευμένος. Γιὰ τὴν κοιλιὰ καὶ γῶ, μὰ φασκέλωσ' τα. Ἀνεβαίνω τόσο καιρὸ κι ὁμως δὲν πέφτει...

— Μὴ σταναχωριέσαι καὶ θὰ πέσει μιὰ μέρα...

— Χμ! τὸ ξέρω. Ἀμα θὰ κλείσουμε τὰ μάτια μας γιὰ πάντα!...

Κ' ἔτσι μὲ τὴ θύμηση τοῦ θανάτου, πάει, σβύστησε τὸ καμαρωμένο πανόγραμμα τῆς Ἀθήνας.

(Ἀπὸ τὴν «Ἀκρόπολη» τῆς Τρίτης)

ΔΗΜΟΣ ΝΗΣΙΩΤΗΣ

τραβλίζοντας.

— Αὐτὸ καὶ ὀλίγος νοῦς ἀκόμα, ἐπρόσθεσε χαμογελώντας.

Ἐπειτα ἐδοκίμασε νὰ πῆ κάποιο ἀστεῖο ἀνέκδοτο τῆς ἀρρώστιας τοῦ Alfred de Musset, ὁ Meyerson ὁμως τοῦ ἐπέβαλε σιωπὴ.

Ἡ νοσοκόμος εἶχε βγεῖ ἔξω.

Τὸ φῶς εἶχε ἀναφτεῖ καὶ μᾶς ἐφώτιζε καὶ τοὺς τρεῖς χλωμούς.

Ὁ Meyerson ἐδιάβαζε, ἐγὼ σιωποῦσα, ὁ Moréas ἐκοίταζε ψηλά.

Σὲ λίγο ἀρχισε πάλι νὰ κουβεντιάζει χωρὶς νὰ προσέχει τὸ Meyerson πού διαμαρτυρότανε.

Μοῦ διηγήθηκε πῶς αἰσθάνθηκε τὸν ἑαυτὸ του κακοδιάθετο ἐνῶ εἰτομαζότανε νὰ βγεῖ ἔξω, καλεσμένος νὰ γευματίσει στοῦ Gerault-Richard.

Ἐκάθησε στὸ γραφεῖο του μολαταῦτα καὶ ἔγραψε ἕνα γράμμα στὸν ἴδιο (τὸ γράμμα πού δημοσιεύτηκε φωτογραφημένο στὸ Paris Journal τὴν ἡμέρα τῆς κηδείας του) καὶ ἕνα τηλεγράφημα στὸ δόχτωρα Pelisse.

Ἐσῆμανε. Τὸ ἔδωσε στὴν ὑπηρέτριά του καὶ ἐπῆγε καὶ ἔπεσε στὸ κρεβάτι του...

Τὰ μεσάνυχτα ὁ δόχτωρ Pelisse τὸν μετέφερε

ἀνίσθητο στὸ Dubois, μὴ μπορῶντας τὸν νὰ βγάλει δυὸ λέξεις.

Μόλις τὸ πρῶτ τῆς τρίτης ἡμέρας ξανάρθε κάπως στὸν ἑαυτὸ του, καὶ ἡ ἡμέρα αὐτὴ εἶταν ἡ ἴδια πού μοῦ τὰ διηγότανε τότε.

Ἐφυγα ἀπὸ τὸ Dubois σὺς ὀχτώμιση τὸ βράδυ. Ὁ Meyerson εἰμεινε ἀκόμα κοντὰ του...

Τὴν ἄλλη μέρα, σὺς δέκα τὸ πρῶτ, βρῆκα τὸν Barrès στὸ πλευρὸ του.

Εἶτανε φαιδρός καὶ ἔλεγε ἀστεῖα.

Δὲν εἶτανε ὁμως καθόλου εὐχαριστημένος ἀπὸ τὴν κλινικὴ αὐτὴ καὶ ζητοῦσε νὰ τὴν ἀλλάξη.

Ὁ Barrès τοῦ μιλοῦσε γιὰ τὴν Ἐπαυλὴ τῶν Ρόδων, γιὰ τὴ θαυμασία αὐτὴ κλινικὴ τοῦ St. Mandé, ὅπου τὸ ἄλλο πρῶτ τὸν μετέφεραν γιὰ νὰ τὸν βγάλουν ἀπὸ κεῖ ὕστερ' ἀπὸ εἴκοσι μέρες, ἀλλοίμονο! πεθαμένο.

Η ΕΠΑΥΛΗ ΤΩΝ ΡΟΔΩΝ

Γιὰ τὸ St. Mandé θὰ εἶχα πολλὰ νὰ γράψω καὶ πολλὰ νὰ διηγηθῶ. ἐὰν κρατοῦσα ἔστω καὶ ὀλίγα ὄνοματα ἀκόμα.

Αὐτὰ θὰ μοῦ βοηθοῦσαν κάπως τὴ θύμησή, θὰ

μὲ ἔκαναν νὰ βάλω σὲ τάξη ὅσα σήμερα συγγιμένα καὶ ἄνω κάτω ζητῶ μάταια νὰ ξεδιαλύνω.

Ἄλλοι βέβαια, ἀπὸ ὅσους ἦσαν γύρω στὸ μεγάλο ἄρρωστο, δὲ θ' ἀφῆσαν οὔτε στιγμὴ νὰ περάσῃ χωρὶς νὰ τὴ σημειώσουν, οὔτε λέξη του χωρὶς νὰ τὴν μαρκηρουν, οὔτε ἐπίσκεψη σημαντικὴ ἢ ἀδιάφορη, οὔτε κουβέντα μὲ κυρίαν ἢ μὲ νοσοκόμον, μὲ γιατρὸ ἢ μὲ νυχτοφύλακα. (Τὸ πρόσθετο αὐτὸ τοῦ Παρισιοῦ εἶναι τώρα περιφρῆμο).

Τὸ βέβαιο εἶναι πῶς γι' αὐτὰ ὅλα θὰ κρατιούντανε σημειωματάρια, κ' ἐγὼ δὲν εἶχα οὔτε τὴν ὄρεξη οὔτε τὸν καιρὸ νὰ τὸ κάμω.

Ὁ καιρός μου εἶτανε χαμένος, καὶ ἔτσι δὲ μοῦ εἰμεινε στιγμὴ νὰ διαθέσω!...

Ὅταν δὲν ἐκαθόμου κοντὰ στὸν ἄρρωτο, ἔπρεπε νὰ προσμένω νὰ προσκαλεσθῶ.

Ἐἴτανε οἱ ὄρες πού ἡ τοῦ ἄλλαξαν ἐπιδέσμους, ἢ ἐνδύματα, ἢ τὸν ἐπεριποιούντο καὶ τὸν εὐτρέπιζαν.

Καμμιά φορὰ εἶτανε καὶ στιγμὲς πού ἤθελε ὁ ἴδιος ἰδιαίτερα νὰ μείνῃ μὲ κάποιον μόνος καὶ τότε μὲ παρακαλοῦσε νὰ κατεβῶ στὸ σαλόνι κι ἂν θέλω νὰ περιμένω νὰ μὲ προσκαλέσει ξανά.

Αὐτὸ συνέβη τρεῖς τέσσερες φορές μοναχά.